Article Type:

Research Paper

Original Title of Article:

Opinions of teachers and students on free dress code applications

Turkish Title of Article:

Öğretmen ve öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşleri

Author(s):

Birsen BAĞÇECİ, Fethiye GÜNEN DELİÇAY, İbrahim YILDIRIM

For Cite in:

Bağçeci, B., Günen-Deliçay, F., & Yıldırım, İ. (2017). Opinions of teachers and students on free dress code applications. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 7(1), 159-188, <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2017.006>

Makale Türü:

Özgün Makale

Orijinal Makale Başlığı:

Opinions of teachers and students on free dress code applications

Makalenin Türkçe Başlığı:

Öğretmen ve öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşleri

Yazar(lar):

Birsen BAĞÇECİ, Fethiye GÜNEN DELİÇAY, İbrahim YILDIRIM

Kaynak Gösterimi İçin:

Bağçeci, B., Günen-Deliçay, F., & Yıldırım, İ. (2017). Opinions of teachers and students on free dress code applications. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 7(1), 159-188, <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2017.006>

Opinions of Teachers and Students on Free Dress Code Applications

Birsen BAĞÇECİ^a, Fethiye GÜNEN DELİÇAY^b, İbrahim YILDIRIM^c

^aGaziantep University, Faculty of Education, Gaziantep/Turkey

^bThe Ministry of National Education, Gaziantep/Turkey

^cHarran University, Faculty of Education, Şanlıurfa/Turkey

Article Info

DOI: 10.14527/pegegog.2017.006

Article history:

Received 04 April 2016

Revised 01 July 2016

Accepted 05 January 2017

Online 06 February 2017

Keywords:

Free dress code,
Students,
Teachers.

Article Type:

Research paper

Abstract

The aim of this study is to assess free dress code in schools from the perspective of students and teachers. Some high schools and secondary schools in Kilis and Gaziantep were chosen via stratified sampling and categorized based on socio-economic levels. Data were collected from 500 students chosen from 10 high schools and 15 secondary schools and 25 teachers. A scale and a questionnaire were used for collecting data from the students while a semi-structured interview form was designed for collecting data from the teachers. Using both quantitative and qualitative methods, survey model was employed as a quantitative method, and case study design was employed as a qualitative method. Based on some common views expressed by the students in the present study, it can be said that the decision on the implementation of free dress code has resulted in security gap in schools, increased school expenses, and possibly has had impacts on attendance-absence in schools in addition to psychological and socio-economical impacts. The teachers, on the other hand, think in general that the decision on the implementation of free dress code in schools is not an effective application.

Öğretmen ve Öğrencilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Görüşleri

Makale Bilgisi

DOI: 10.14527/pegegog.2017.006

Makale Geçmişi:

Geliş 25 Ocak 2016

Düzeltilme 01 Temmuz 2016

Kabul 05 Ocak 2017

Çevrimiçi 06 Şubat 2017

Anahtar Kelimeler:

Serbest kıyafet uygulaması,
Öğrenciler,
Öğretmenler.

Makale Türü:

Özgün makale

Öz

Çalışmanın amacı; okullarda serbest kıyafet uygulamasının öğrenciler ve öğretmenler açısından değerlendirilmesidir. Çalışma alanı olarak; Gaziantep ve Kilis illerinde Tabakalı Örneklem Seçimi yöntemiyle belirlenen ve sosyoekonomik düzeylere göre sınıflandırılan bazı lise ve ortaokullar seçilmiştir. Toplamda 10 adet lise ile 15 adet ortaokul seviyesindeki eğitim kurumlarından seçilmiş olan 500 öğrenciden veri toplanmıştır. Ayrıca bu okullarda çalışan 25 öğretmenin uygulamaya yönelik görüşlerine başvurulmuştur. Bu amaçla; öğrenciler için bir ölçek ve bir anket kullanılmış; öğretmenler için de yarı yapılandırılmış görüşme formu düzenlenmiştir. Araştırma modeli olarak ise nicel ve nitel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Nicel kısımda tarama, nitel kısımda durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin, okullarda serbest kıyafet uygulamasına geçilmesi yönünde alınan kararın; okullarda güvenlik zafiyeti doğuracağına, okul harcamalarını (ekonomik boyut) arttıracığına; devam-devamsızlık, psikolojik, ve sosyo-ekonomik alanlarda çeşitli etkiler yaratacağına dair ortak kanaatler geliştirdiği görülmüştür. Araştırmanın diğer kolunu oluşturan öğretmenler okullarda serbest kıyafet uygulamasını uygulanabilirlik açısından yerinde bulmamışlardır.

Introduction

Being one of the oldest traditions of education system, school uniforms have survived the years by improving and transforming. They first emerged in the Middle Ages in universities in the form of black smocks with white collars. The instructors and scholarship students in universities used to wear decorous clothes just like priests. Afterwards, non-ritual clothes of priests were accepted as academic outfit by the Council of Oxford. Hence, such clothes of priests were accepted as academic clothes in many universities (Hargreaves-Mawdsley, 1963; Cite in: Meşeci-Grigoretti & Hesapçioğlu, 2009).

Religious clothes have been one of the most influential tools to equip people with religious morals. Having such an effect, these clothes have been part of the education system for centuries and have established themselves a fundamental place within the education system. The first uniforms, black smocks with white collars, were made obligatory to be worn by university students to make them adopt the lifestyles of Christian priests and monks. This tradition later spread and survived until today.

School dress codes may differ from country to country with variations even in the same country. For instance, there is no general law or regulation on school uniform or dress code in the United Kingdom. This is under the authority of school managements. Nevertheless, students of many schools in the United Kingdom wear school uniforms, and schools have to pay attention to the cost of uniforms while making a selection (Yavuz, 2013). Department of Education encourages school uniform practice as it is assumed to make students acquire a sense of belongingness and support positive behaviors (UK Department of Education, 2012).

In the USA, most public schools have free dress code while in certain provinces a great many of schools impose uniform on students. Certain schools prefer having uniforms to ensure discipline. In the USA, demand for school uniforms by school managers increased by 7.00% in a decade from 2000 to 2010 (Robers et al., 2012).

In Japan, students only wear hats or symbols for their schools to be distinguished in most public elementary schools. However, uniforms are obligatory for middle schools. The changes in behaviors, attitudes, and expectations in company with the dress code show the dignity of middle schools (Gedik, 2007).

In Turkey, the first regulations on dress code in education were made after the Edict of Gülhane in 1839 during the Ottoman period. The uniforms worn in Ottoman junior high schools and military schools that were opened in 1776 were later accepted as uniforms for students during the Tanzimat period with the influence of the French Revolution (Ergin, 1977). In this period, educational institutions that offered modern education and were close to secularism were tried to be established (Akyüz, 1989; Ortaylı, 1987).

From the mid-1800s onwards, the French schools established pioneered the modernization of traditional education schools of the Ottoman Empire. In 1856, sisters from Notre Dame de Sion, who were well-known for the education they gave in France, opened a school in Istanbul. The other French schools that followed this school posed a model for Turkish education system both because of the discipline they implemented and their stereo-typicality. These habits were maintained during the Ottoman and early Republic periods. This traditional outfit became the student uniform in schools during the Republic period (Meşeci-Grigoretti & Hesapçioğlu, 2009).

In the early Republic period, caps and berets were considered important as they symbolized modernity; however, this importance was not attributed to student outfits due to poverty. "Elementary Schools Regulation" (The Republic of Turkey Ministry of Culture, 1938) declared in 1929 explained the details of school uniforms for girls and boys and requested a dress uniformity in a way that would not put a burden on parents' shoulders. The photographs showing the student outfit of the period show that students did not wear a single uniform for long period of time (Gök, 1999). The code on caps and berets was implemented until the 1970s (The Republic of Turkey Ministry of National Education [MoNE] Department of Research and Development of Education [DRDE], 1997).

With the elementary school regulation declared in 1981, wearing black smocks and white collars became compulsory for students (MoNE, the circular letter dated 22 July 1981). In 1989, black smock was announced to have a negative influence on students in pedagogical terms; therefore, uniforms with different colors were tried in one rural and one urban school in each geographical region (MoNE, the circular letter dated 17 August 1989). At the end of this trial period, it was stated in the circular letter dated 9 February 1990 that elementary school students were allowed to wear warm colors such as dark blue, grey, and navy-blue, either different colors for boys and girls or the same color for both groups (MoNE, the circular letter dated 9 February 1990). This practice went on until the 2000s.

In a workshop dated 2009 on dress code, the Ministry of National Education accepted the proposal suggesting free dress code on the basis of pedagogical and social reasons, and decisions having the characteristics of recommendations such as abolishment of the obligation to wear a tie and determination of the outfits according to climate and regional conditions by parent-teacher associations were taken (MoNE, Workshop on the Evaluation of School Outfits dated 29 June 2009). It is possible to say that these recommendations laid the basis to provide a limited freedom on dress code.

The regulation of the Ministry of National Education dated November 2012 introduced absolutely free dress code and announced that Free Dress Code in Schools would be implemented from the 2013/2014 academic year on. This decision led to disputes in public. Due to these disputes, the amendment made on 25 July 2013 ordered the dress code to be decided by parents. It was announced to the public that if 51.00% of parents approved free dress code in a school, it would be implemented there (MoNE, regulation dated 22 November 2012). Afterwards, the limitations of the free dress code were determined by the circular letter issued on 28 August 2013. According to the circular letter, again, parents' views would be taken into account on the limitations of the free dress code. An extensive research was conducted by a company to explore parents' views regarding the issue. The study revealed that a great majority of the parents (81.40%) opposed free dress code (A&G, 2013). It is important to know how students and teachers approach and what they think about this controversial issue as it is about students and teachers in the first place. In this sense, this study seeks to reveal what students and teachers think about free dress code in schools.

Method

Research Model

The present study dealing with the assessment of free dress code in schools from students' and teachers' perspectives employed mixed method combining qualitative and quantitative methods. According to Creswell (2009), mixed method involves a harmonious combination of strong aspects of qualitative and quantitative processes, which constitute two different aspects of research process and seek answers to different questions. In the present study, qualitative and quantitative processes were conducted with no specific order. That is, the structure used in the study is a concurrent nested design, as suggested by Creswell (2009), interpreting qualitative and quantitative data together.

Quantitative part of the research is based on survey model and focuses on students. Data were collected from the students via "Free Dress Code in Schools Assessment Questionnaire" and "Free Dress Code in Schools Attitude Scale".

Qualitative part of the research, on the other hand, is based on case study and focuses on teachers. Case study allows the researcher to explore a special case in-depth without any concern for generalization and proving (Yıldırım & Şimşek, 2008). Teacher views on free dress code in schools were collected via semi-structured interview forms.

Study Group

The study group was selected through stratified sampling. The groups were formed based on the socio-economic categorization of students attending some high schools and middle schools in Gaziantep and Kilis provinces of Turkey. Socio-economic categorization was made under three main titles considering the social, cultural, and economic situations of the environments the schools were situated in. Then the teachers participating in the study were asked to define the socio-economic levels of their schools based on this categorization in order to crosscheck the data obtained. A total of 525 active students studying in these provinces in the 2012-2013 academic year participated in the study. However, only 500 students provided complete data.

Table 1.

Distribution of The Students according to Certain Variables.

Variables		n	%
Gender	Female	295	59.00
	Male	205	41.00
School Level	High schools	195	39.00
	Middle schools	305	61.00
School Type	Public school	405	81.00
	Private schools	95	19.00
Province	Gaziantep	275	55.00
	Kilis	225	45.00
Levels of Income	Low	166	33.20
	Medium	216	43.20
	High	118	23.60

Data were collected from 11 educational institutions in Kilis (4 high schools, 7 middle schools) and 14 educational institutions in Gaziantep (6 high schools and 8 middle schools). 25 teachers working in these schools reported their views on free dress code in schools.

60.00% of the teachers were male, while 40.00% were female. 24.00% of the teachers worked in an environment with high level income, 40.00% in an environment with medium level income, and 36.00% in an environment with low level income. 12.00% of the teachers had a work experience of 15 to 20 years, 20.00% a work experience of 10 to 15 years, 16.00% a work experience of 5 to 10 years, and 48.00% a work experience of 1 to 5 years.

Data Collection Tools

“Free Dress Code in Schools Assessment Questionnaire” and “Free Dress Code in Schools Attitude Scale” were employed to collect data from the students while semi-structured interview forms were used to collect data from the teachers.

Free Dress Code in Schools Assessment Questionnaire: Based on the literature review, a questionnaire consisting 20 items was created. While preparing the pilot questionnaire form, an assessment and evaluation expert and two educational sciences experts were consulted with regard to the statements in the questionnaire. A pilot study was administered to a group of 15 people. Based on the feedbacks, the sentences including two statements at the same time were corrected, thereby making an attempt to ensure that each item would measure a single characteristic. Positive and negative statements are listed in a mixed order in the questionnaire. The questionnaire is a 5-point Likert-type scale. However, the options “I strongly agree” and “I agree” and the options “I strongly disagree” and “I disagree” were combined while interpreting the data. Cronbach’s alpha reliability value of the questionnaire was calculated to be .79. This result indicates that the questionnaire data yield reliable results.

Table 2.
Demographic Information of Participant Teachers.

Teacher	Gender	Branch	Years of Experience	Socio-Economic Situation of the Environment One Works in
T1	Male	Primary School Teacher	5 to 10 years	High income level
T2	Male	School Counselor	10 to 15 years	Medium income level
T3	Female	English Teacher	5 to 10 years	Medium income level
T4	Female	Mathematics Teacher	1 to 5 years	Medium income level
T5	Female	Primary School Teacher	10 to 15 years	Medium income level
T6	Female	English Teacher	5 to 10 years	Low income level
T7	Female	English Teacher	1 to 5 years	Medium income level
T8	Male	Science and Technology Teacher	1 to 5 years	Low income level
T9	Female	Physical Education Teacher	1 to 5 years	Medium income level
T10	Female	English Teacher	1 to 5 years	Low income level
T11	Male	Religious Education Teacher	5 to 10 years	Low income level
T12	Female	Religious Education Teacher	1 to 5 years	Low income level
T13	Male	Science and Technology Teacher	1 to 5 years	Medium income level
T14	Male	English Teacher	1 to 5 years	High income level
T15	Male	Physical Education Teacher	10 to 15 years	Low income level
T16	Male	School Counselor	1 to 5 years	Low income level
T17	Male	History Teacher	15 to 20 years	Medium income level
T18	Female	School Counselor	15 to 20 years	Medium income level
T19	Male	School Counselor	1 to 5 years	Medium income level
T20	Female	School Counselor	1 to 5 years	Low income level
T21	Male	Social Sciences Teacher	1 to 5 years	Low income level
T22	Male	Primary School Teacher	15 to 20 years	High income level
T23	Male	Primary School Teacher	10 to 15 years	High income level
T24	Male	Physical Education Teacher	10 to 15 years	High income level
T25	Male	School Counselor	15 to 20 years	High income level

Free Dress Code in Schools Attitude Scale: There are 15 items in the scale developed to reveal students' attitudes towards free dress code. While preparing the pilot scale form, an assessment and evaluation expert and two educational sciences experts were consulted with regard to the statements in the questionnaire. A pilot study was administered to a group of 15 people. Of the scale items, 9 are positive statements about free dress code, whereas 6 are negative statements about free dress code. Positive and negative expressions in the scale are listed in a mixed order. This is a 5-point Likert-type scale.

In the analysis process of the scale data, internal consistency coefficient was calculated for 15 items within the scope of reliability analysis in the first place. Cronbach's alpha value, the internal consistency coefficient, was found to be .79 for the entire scale. Cronbach's alpha values for the two equal halves were found to be .88 and .77. These values indicate that the scale is reliable. Construct validity of the scale was analyzed via explanatory factor analysis (EFA) within the scope of its validity study. To conduct EFA, the data were initially subjected to KMO and Bartlett's Test. It was seen that the data were fit for it.

Table 3.
KMO and Bartlett's Test Results.

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		.91
Bartlett's Test of Sphericity	$\sim \chi^2$	4056.64
	df	91
	p	.00

At the end of the principal components analysis, covariance values of the items were examined, and the 8th item with a factor covariance value smaller than .35 was excluded from the scale. Then attention was paid to ensure that each item would have a high factor value only in one factor. In this sense, it was taken as a criterion that there would be at least .10 differences between the loading value of an item included in a factor in such factor and its loading value in any other factor (Büyüköztürk, 2011). Table 4 shows the factor loading values of the items included in the scale and falling under two factors based on the aforementioned criteria.

Table 4.
Factor Loadings of the Items in Free Dress Code in Attitudes Scale.

Item No	Factor Covariance	Factor 1 Loading Values	Loading Values After Rotation	
			Factor 1	Factor 2
Item 3	.75	.84	.86	
Item 1	.73	.84	.85	
Item 6	.70	.80	.83	
Item 2	.69	.80	.83	
Item 7	.69	.81	.83	
Item 5	.64	.77	.80	
Item 4	.56	.72	.75	
Item 9	.55	.73	.74	
Item 15	.77	.32		.87
Item 13	.75	.34		.86
Item 14	.70	.33		.83
Item 12	.54	.33	-.10	.73
Item 11	.39	.15		.62
Item 10	.37	.26		.61
Variance Explained (Total: 63.08%)			37.87%	25.19%

As shown in table, 14 items falling under two factors explain 63.08% of total variance. Based on the relations of the items, factor 1 was named as “positive aspects” while factor 2 was named as “negative aspects”. However, no analysis was made on the sub-dimensions, and only the grand total was focused on.

Semi-Structured Interview Form: A semi-structured interview form was prepared to reveal the teachers’ views of free dress code. With this form, answers were sought to the following two questions in general:

1. Should free dress code be implemented or not?
2. What are the positive and negative aspects of free dress code?

Data Analysis

The data obtained in the quantitative part of the research were entered in SPSS 20.0. Before the data were analyzed, Kolmogorov-Smirnov test was carried out to determine whether they had a normal distribution. Kolmogorov-Smirnov test is a normality test that is used when sample size is over 50 (Büyüköztürk, 2011). The data obtained through the attitude scale (n=500, Statistic=1.72, p<.05) did not have a normal distribution. Thus, non-parametric tests were used in the data analysis process.

The data obtained in the qualitative part of the research, on the other hand, were evaluated through content analysis and open coding. The data obtained through the analysis were transferred to computer environment. The texts obtained were coded by two different researchers. Then agreement between the codes was checked without any mathematical operation. In general, the codes were determined to

be in agreement. Afterwards, the codes were brought together, and their common points were identified. By this means, the themes (categories) constituting relevance to the research aims were detected.

Results

Students' Assessments about Free Dress Code

Table 5 presents the frequencies, percentages, and modes of the responses to each questionnaire item.

Table 5.
Frequency of Assessments about Free Dress Code.

Item	I Disagree		I am Neutral		I Agree		Mod
	n	%	n	%	n	%	
1.FDC will negatively influence education as socio-economic differences between individuals will be more apparent as a result of it.	198	39.60	84	16.80	218	43.60	Agree
2.FDC will improve tolerance and democracy in school.	215	43.00	94	18.80	191	38.20	Disagree
3.FDC will reduce disciplinary problems in school.	249	49.80	82	16.40	169	33.80	Disagree
4.My success in lessons will improve with FDC.	232	46.40	93	18.60	175	35.00	Disagree
5.FDC will lead to competition of clothing among students.	235	47.00	36	7.20	229	45.80	Disagree
6.FDC will cause students to conflict with their parents.	216	43.20	82	16.40	202	40.40	Disagree
7.FDC will make students more willing to go to school.	157	31.40	103	20.60	248	48.00	I Agree
8.FDC will diminish absenteeism.	218	43.60	95	19.00	187	37.40	Disagree
9.Uniforms block creativity.	185	37.00	111	22.20	204	40.80	Agree
10.FDC makes me worried that people will mock at me.	188	37.60	67	13.40	245	49.00	Agree
11.I may have to cut my spending to buy clothes when FDC is put into effect.	201	40.20	77	15.40	221	44.20	Agree
12.I may work in a job to buy clothes when FDC is put into effect.	186	37.20	61	12.20	253	50.60	Agree
13.FDC may cause students that do not study in a particular school to enter it and cause troubles there.	198	39.60	60	12.00	242	48.40	Agree
14.FDC will increase security problems in schools.	211	42.20	64	12.80	224	44.80	Agree
15.FDC makes me feel freer.	139	27.80	72	14.40	288	57.60	Agree
16.FDC will cause me to spend more time preparing for school.	221	44.20	50	10.00	229	45.80	Agree
17.FDC will cause me to be distracted in school due to strange or obscene clothes worn by people.	189	37.80	76	15.20	234	46.80	Agree
18.FDC will make me more satisfied with my appearance.	160	32.00	104	20.80	236	47.00	Agree
19.FDC will increase theft in schools.	191	38.20	88	17.60	221	44.20	Agree
20.FDC will make students who cannot dress as well as their friends feel jealous and defective.	215	43.00	53	10.60	232	46.40	Agree

According to the table, most of the students think in relation to free dress code that socio-economic differences between individuals will be more apparent; tolerance and democracy in school will not improve; disciplinary problems in school will not diminish; success in lessons will not improve; there will be no competition of clothing among students; students will not conflict with their parents; students will be more willing to go to school; absenteeism will not decrease; uniforms block creativity; students get worried that other students will mock at them; they may have to cut their spending to buy clothes; they

may work in a job to buy clothes; students that do not study in a particular school may enter it and cause troubles there; security problems in schools will increase; they feel themselves freer; students will spend more time preparing for school; they will be distracted in school due to strange or obscene clothes worn by people; they will be more satisfied with their appearance; theft will increase in schools; and students who cannot dress as well as their friends will feel jealous and defective.

Students' Attitudes towards Free Dress Code

A scale was developed and implemented to determine the students' attitudes towards free dress code. Based on the scale data, it was investigated whether the students' attitudes towards free dress code differed by gender, school type, and socio-economic situation. Whether the students' attitudes towards free dress code differed by gender was investigated via U test.

Table 6.
U Test Results of the Students' Attitudes Based on Gender.

Gender	n	Mean Rank	Sum of Ranks	U	p
Female	295	224.92	66352.50	22692.50	.00
Male	205	287.30	58897.50		

According to the Mann-Whitney U test results, there was a significant difference between the students' attitude scores by gender ($U=22692.50$, $p<.05$). The male students had higher mean ranks compared to the female students. This shows that the male students have a more positive attitude towards free dress code than the female students. Whether the students' attitudes towards free dress code differed by school type was investigated via U test.

Table 7.
U Test Results of the Students' Attitudes Based on School Type.

School type	n	Mean Rank	Sum of Ranks	U	p
Public School	405	249.58	101080.50	18865.50	.77
Private School	95	254.42	24169.50		

According to the Mann-Whitney U Test results, there was no significant difference between the students' attitude scores by school type ($U=18865.50$, $p>.05$). This implies that the public school students and the private school students have similar attitudes towards free dress code. Whether the students' attitudes towards free dress code differed by family income level was investigated via H test.

Table 8.
H Test Results of the Students' Attitudes Based on Family Income Level.

Income Level	n	Mean Rank	df	χ^2	p
Low	166	229.43	2	5.39	.07
Medium	216	259.11			
High	118	264.37			

According to the analysis results, there was no significant difference between the students' attitude scores by family income level (χ^2 ($df=2$, $n=500$) = 5.39, $p>.05$). This shows that attitude towards free dress code is not associated with family income level.

Teachers' Views of Free Dress Code

This section presents findings obtained through the content analysis of the semi-structured interview forms administered to the teachers. The findings are divided into two: (1) positive views of free dress code; (2) negative views of free dress code. They are presented based on tables of frequency.

Teachers' preferences about free dress code: In response to the question “Should free dress code be implemented or not?”, eight teachers gave affirmative responses while 15 teachers delivered negative responses. Two teachers, on the other hand, stated that they were neutral.

Teachers' negative responses about free dress code: Table 9 presents the teachers' negative views of free dress code. There are eight themes and 42 codes under these themes. These codes were mentioned 78 times in total.

Table 9.
Teachers' Negative Responses about Free Dress Code.

Themes	Codes	f	Quotation
School Discipline and Security	Disciplinary problems may emerge	7	T16: As teachers may not understand who are students and who are not when free dress code is put into effect, security problems may emerge. School uniforms should be used to ensure discipline, equality, and security in education. T7: A big difficulty may be experienced in recognizing students.
	Security problems may emerge	7	
	Students and non-students may be confused	6	
Economic Problems	Socio-economic differences may become apparent	2	T5: Class differences may become sharper. T12: Parents who normally do not have enough money to buy uniforms will now struggle more to buy different clothes as a result of free dress code.
	Class differences may become apparent	3	
	Economic problems may emerge	1	
	School expenses may increase	1	
	It is not suitable for the economic structure of the country	1	
Student Psychology	Poor students may feel defective	1	T3: As free dress code will make individuals' socio-economic situation more apparent, it may cause students to feel defective. T8: Free dress code may cause poor students to feel excluded among others. T13: It is very likely that students will mock at those students who come to school with the same clothes every day and call them poor. T16: Students from low-income families may feel lowly, which may negatively affect their psychology.
	Brand obsession may emerge	4	
	Students may feel excluded	1	
	Students may mock at each other	1	
	Students may feel lowly	1	
	Poor students may be mentally depressed	1	
	Students may want to be like others	1	
	Students may be jealous	1	
Academic Success	Stress in adolescence may increase	1	T3: I think some will ignore school and lessons by thinking about clothes more.
	Interest in lessons may decrease	2	
	Education may be disrupted	1	
	Success may diminish	3	
School Climate	School quality may decrease	1	T2: I think school uniforms are important for students to have a sense of belonging. This will also contribute to the sense of “We” in the school environment. T7: Education may stay in the background. Students may start to regard school as a different place, not school. T24: Not every student may have a chance to wear a different cloth every day. This will lead to negative approaches among students.
	Sense of belonging to school may decrease	2	
	Unit and solidarity in school may decrease	1	
	Students' school perceptions may change	1	
	Absenteeism may increase	1	
	Student relations may deteriorate	2	

Table 9.
Continue.

Themes	Codes	f	Quotation
Physical Appearance	Students may be too concerned about what to wear	2	T12: A student having free dress option is likely to be in continuous competition with his/her friends by
	Competition of clothing may come out	4	thinking that s/he must be the most beautiful/smartest.
	Poor students may just wear the same thing	1	T7: I think students will not pay due attention to the cleanliness of clothes.
	There may be a disorganized and untidy view	1	T19: Girls may grab attention due to their clothes.
	Problems about cleanliness of clothes may come out	1	
	Attention-grabbing clothes may be worn	3	
	Too much time is wasted to choose clothes	1	
Freedom-Belief-Ideology	Freedoms may be abused under the monopoly of majority	1	T6: Free dress code may be abused as freedoms are under the monopoly of those who are strong and
	Conservative extremism may appear	1	make up majority.
	It may be difficult to limit	1	T22: Ethical values may be violated if certain
	Its limits may not be clear	1	limitations are not imposed.
	Ethical values may not be observed	1	
	Individuals may go to extremes	1	
Social Problems	In-family conflicts may be experienced	2	T21: Our country's background and socio-economic situation are not suitable for free dress code as there
	Income equality becomes apparent	1	is income inequality and a big difference between the
	It is not suitable for the structure of the country	2	standards of living of different classes.

The theme on which the teachers focused most while delivering their negative responses about free dress code was school discipline and security. Within this theme, the teachers used the codes of security problems, discipline problems, and confusion of students with non-students.

Teachers' positive responses about free dress code : Table 10 presents the teachers' positive views of free dress code. There are four themes and 25 codes under these themes. These codes were mentioned 39 times in total.

The theme on which the teachers focused most while delivering their positive responses about free dress code was freedom-comfort. Within this theme, the teachers used the codes of dressing to one's heart's content, freedom, comfort, decrease in pressure, getting rid of uniformity, getting rid of military discipline, freedom of expression, freedom of preference and choice, democracy, getting rid of stereotypes, convenience for parents, getting rid of uniform problem, increased self-confidence, and modern appearance.

Table 10.*Teachers' Positive Responses about Free Dress Code.*

Themes	Codes	f	Quotation
Freedom- Comfort	Dressing to one's heart's content	2	T1: Everybody should dress the way they feel
	Freedom	4	comfortable.
	Comfort	6	T16: Students will be more comfortable in
	Decrease in pressure	2	classrooms in the school environment.
	Getting rid of uniformity	4	T8: I have always thought that students going to
	Getting rid of military discipline	1	school are exposed to military discipline. In my
	Freedom of expression	1	opinion, it is wrong to bring up young children with
	Freedom of preference and choice	1	such a pressure. Free dress code may save them
	Democracy	1	from this pressure.
	Getting rid of stereotypes	1	T3: If people are free, they can express themselves
	Convenience for parents	1	more easily.
	Getting rid of uniform problem	1	T24: Children can go to school in a more self-
	Increased self-confidence	2	confident way.
	Modern appearance	1	
Social- Economic Benefits	Decrease in class discrimination	1	T12: Students going to school with free dress get
	Self-confident generation	1	more self-confident. In this way, a self-confident
	Just like students do not have any dressing problem in private teaching institutions, they will not have any dressing problem in their regular schools	1	generation comes out. T22: They can notice the social status of students wearing the best.
	Learning the difference of status in the society	1	
	Economic differences not made apparent	1	
Academic Success	Permanent learning	1	T14: As children feel comfortable, learning becomes
	Sound learning	1	more permanent and sound.
	Increased success	1	T12: Free dress code will be a step for education in
	Progress in education	1	European standards in Turkey.
School Climate	Education in European standards	1	
	Students with more positive attitudes towards school	1	T8: Uniforms cause students to think while going to school that they are going to a space outside the life. Free dress code can make students feel that school is a space inside the life.

Conclusion, Discussion, and Recommendations

This study aimed to reveal students' and teachers' views of free dress code through a mixed research design. To this end, data were collected from the students via quantitative method and from the teachers via qualitative method. The students' responses to the questionnaire show the following:

Most of the students think in regard to the negative aspects of free dress code that socio-economic differences between individuals will be more apparent; students get worried that other students will mock at them; they may have to cut their spending to buy clothes; they may work in a job to buy clothes; students that do not study in a particular school may have an access to school and cause troubles there; security problems in schools will increase; students will spend more time preparing for school; they will be distracted in school due to strange or obscene clothes worn by people; theft will increase in schools; and students who cannot dress as well as their friends will feel jealous and defective.

Most of the students think in regard to the positive aspects of free dress code that there will be no competition of clothing among students; they will not conflict with their parents; they will be more willing to go to school; uniforms block creativity; they feel freer; and they will be more satisfied with their appearance.

Apart from all these positive and negative aspects of free dress code, majority of the students think that tolerance and democracy in school will not improve; disciplinary problems in school will not diminish; success in lessons will not improve; and absenteeism will not decrease. In other words, according to the students, positive effects aimed with free dress code will not come true.

Although the students have some positive views of free dress code, they mostly have negative views. In addition, they believe that free dress code will not accomplish the positive effects it aims. Their attitudes towards free dress code do not differ by school type (i.e. attending a public school or a private school) and socio-economic level; however, there is a difference between student attitudes by gender. The male students have higher attitudes towards free dress code. That is to say, while the students have similar attitudes towards free dress code regardless of family income level or school type, the male students are more positive about it compared to female students.

As to the teachers, the majority of them are not positive about free dress code. Through qualitative data analysis, four themes and 25 codes within these themes were detected in relation to the teachers' positive views about free dress code. They mentioned these codes 39 times in total. On the other hand, eight themes and 42 codes within these themes were identified in relation to the teachers' negative views about free dress code. They mentioned these codes 78 times in total. The fact that the codes and frequencies of negative views doubled those of positive views can be seen as a proof of that the teachers generally have negative views of free dress code. The teachers expressed the biggest number of positive views about free dress code under the theme of freedom-comfort, whereas the theme focused on most while delivering negative views was school discipline and security. This indicates that school discipline and security should be given particular importance in the implementation process of free dress code.

In Kiran (2001), the students stated that free dress code would disrupt the order of classrooms and schools. Likewise, in a study exploring student security in the USA before and after free dress code, school security was found to be 46.00% when free dress code was in effect and 75.00% when it was abolished and uniforms were adopted (NAESP, 1998). In MoNE DRDE (1997), half of the students said that they obeyed the rules more when they wore a uniform.

The students do not think that free dress code will improve success and attendance. Similarly, in MoNE DRDE (1997), the item "obligation to wear a uniform negatively influences my success in lessons" was included in the questionnaire administered to the students; however, 64.20% of the students did not agree with this item. In that study, while 21.60% of the students noted that uniforms caused them to be more passive in lessons, 60.30% of them just told the contrary. There are also studies showing that free dress has no direct relationship with academic success (Brunsma, 2004; Yeung, 2008). According to Brunsma and Rockquemore (1998), uniforms reduce absenteeism, though slowly, and improve student behaviors.

It was found out in the present study that free dress code raises students' economic concerns. In Kiran (2001), the students stated that free dress code would put families in economic difficulty. It is also argued that adoption of uniforms in the USA will diminish students' school expenses by 80.00%, and the total cost of all these clothes will be lower than the cost of a branded jean (Cohn & Siegel 1996; U.S. Department of Education, 1996).

The students stated that free dress code makes them free and fond of school. Dees (2002) also reports that uniforms will lead to uniformity and reduce individuality. Similarly, Wade and Standford (2003) argue that uniforms may decrease self-respect as they limit students' ability to express themselves. In MoNE DRDE (1997, 62.00% of the students disagreed with the questionnaire item 'I feel

freer in uniforms'. In that study, 52.00% of the students disagreed with the questionnaire item "uniforms cause me to go to school reluctantly". In Kiran (2001), the item stated by the students most frequently was "I dislike going to school with the same clothes every day".

The students do not think that free dress code will deteriorate relations with friends or parents. In a similar vein, in MoNE DRDE (1997), a great majority of the students stated that they would not be disturbed by that everybody would come to school with different clothes in case of the implementation of free dress code. However, in Kiran (2001), the students stated that free dress code would cause an unnecessary wish to be like others among students and deteriorate family relations.

The students have various worries about free dress code such as being mocked at, being distracted by clothes worn by others, and spending too much time preparing for school. In Tucker (1999), it was stated that uniforms will decrease mocking and thus increase self-respect among students. Alspach (2007) reports that especially female students reduce sleeping and studying time as they spend too much time on getting dressed.

The students disagree with that free dress code will improve democracy and tolerance in school. In a study exploring school climate before and after uniforms, school climate was found to be 60.00% when free dress code was in effect and 82.00% when uniforms were adopted (NAESP, 1998).

The students think that free dress code will make socio-economic differences between students apparent. Dees (2002) found out that as uniforms do not lead to a difference between clothes, they create a more positive interaction environment for students having different socio-economic levels.

The male students were found to have higher attitudes towards free dress code scores compared to the female students. In other words, the male students are more positive about free dress code. In MoNE DRDE (1997) also, a significant difference was found between the attitude scores of the females and those of the males by gender. The males were seen to have higher attitude scores than the females. However, Kiran (2001) did not detect any significant difference between the females and the males. Another study dealing with this issue compared Turkish and American educational practices. A great majority of the students stated that they did not want classical uniforms and were more positive about new dress code involving free dress. Only 20.00% stated that uniforms were more appropriate. The fact that the female students within this small group deemed uniforms appropriate implies a similar result (Çimen, 2012).

Investigating the relationship between attitude towards free dress code and socio-economic level and grade, Kiran (2001) determined that attitudes differed by socio-economic level, but no significant difference was found between the attitudes by grade. The students from low income group were seen to have higher attitudes towards uniforms compared to the students from other groups.

The negative responses delivered by the teachers in regard to free dress code in schools mostly involve the effects of free dress code on students' psychology, its effects on school discipline and security, and students' concerns about their physical appearances as a result of free dress code. Such concerns were about students not having good economic conditions. The teachers stated that such students would feel low, be mentally depressed, withdraw, lose their self-confidence, and thus have lower success. Gentile and Imberman (2011) also indicated that free dress code may lead to deterioration of relations among students and down mood, withdrawal, loneliness, loss of self-confidence, and low self-respect among students with low income level.

The teachers also stated that as students and non-students may not be distinguished, security problems may emerge and that free dress code may give rise to discipline problems. The literature contains studies that support these findings (Brunsma, 2002; Cohn, 1996; Hughes, 2006; Pate, 2006).

The positive responses delivered by the teachers in regard to free dress code in schools mostly involve freedom and comfort to be offered by free dress. Among all the themes (i.e. both positive and negative themes), the theme of freedom-comfort turned out to be the most frequently mentioned

theme with a total frequency of 53 times. Expressions such as dressing to one's heart's content, freedom of expression, getting rid of uniformity, comfort, getting rid of military discipline, freedom of choice, decrease in pressure, freedom, and democracy were used within this theme. According to King (1998), free dress code in schools is a way of expressing oneself for students and reflects their psychological worlds.

Considering all these findings, it is clear that the teachers and the students mostly have negative views of free dress code. Hence, it is safe to say that free dress code will not be as successful as expected. It can be said that any attempt to put any process like free dress that directly concerns students and teachers into practice without taking the opinions of stakeholders will cause certain troubles. On the other hand, the results of this study are limited as only Gaziantep and Kilis provinces were included in the study. Whether there are differences in other provinces and regions should be investigated. In this regard, future research may provide more comprehensive and clear findings about free dress code.

Türkçe Sürüm

Giriş

Eğitim sisteminin en eski geleneklerinden biri olan okul üniformaları zaman içinde gelişerek ve dönüşerek günümüze kadar gelmiştir. Okul üniformaları ilk olarak Ortaçağ'da, üniversitelerde siyah önlük beyaz yaka şeklinde ortaya çıkmıştır. Üniversitelerde öğretmenler ve burslu öğrenciler, papazlar gibi ağırbaşlı giysiler giymişlerdir. Daha sonra papazların ayinsel olmayan giysisi Oxford Konseyi'nde akademik giysi olarak kabul edilmiştir. Böylece papazların bu kıyafetleri birçok üniversitede akademik giysi olarak kabul edilmiştir (Hargreaves-Mawdsley, 1963; Cite in: Meşeci-Grigoretti & Hesapçıoğlu,2009).

Dini ahlakın kazandırılmasında en etkili araçlardan birisi olan dini kıyafet, yüzyıllarca eğitim sisteminin içinde barındırılmış ve birçok eğitim sisteminde temel bir öge olarak yer edinmiştir. İlk üniforma olarak kabul edilen siyah önlük ve beyaz yakanın doğuşu, Hristiyan rahip ve kesişlerinin hayat tarzlarını benimsemeleri amacıyla, üniversite öğrencilerine giydirilmiş ve sonrasında yayılarak günümüze kadar gelmiştir.

Okul kıyafeti uygulamaları farklı ülkelerde farklılaşabildiği gibi aynı ülke içerisinde dahi farklı uygulamalara rastlanılabilmektedir. Örneğin İngiltere'de okul üniforması ve kılık kıyafet ile ilgili genel bir yasa bulunmamakla beraber bu yetki okul yönetim kurullarına bırakılmıştır. Ama yine de; İngiltere'de okulların çoğunluğunda öğrenciler okul üniforması giyerler ve okul üniforma seçerken maliyetine dikkat etmek durumundadırlar (Yavuz, 2013). Eğitim Bakanlığı öğrencilerin okula aitlik duygusu kazandıracağını düşündüğü ve olumlu davranışlarını desteklediği için okul üniforması uygulamasını desteklemektedir (UK Department of Education, 2012).

ABD'de devlet okullarının çoğunda serbest kıyafet uygulanırken, bazı şehirlerde devlet okullarının büyük çoğunluğunda öğrenciler üniforma giymektedirler. Bazı okullar disiplini sağlamak amacıyla üniforma kullanmayı tercih etmektedirler. ABD'de 2000 yılından 2010 yılına kadar 10 yıllık sürede okul müdürlerinin okullarında üniforma talep etme oranları % 7.00 artmıştır (Robers et al., 2012).

Japonya'da devlet ilkokullarının çoğunda öğrenciler okullarının ayırt edilebilmesi için sadece şapka veya sembol taşımaktadırlar. Fakat ortaokullarda kılık kıyafetleri düzenlenmekte, üniforma mecburi tutulmaktadır. Kılık kıyafetle birlikte davranış, tutum ve beklentilerde görülen değişiklikler ortaokulların ciddiyetini göstermektedir (Gedik,2007).

Türkiye'ye bakıldığında; eğitimde kılık kıyafet konusunda ilk düzenlemeler, Osmanlı Devleti zamanında 1839 Tanzimat Fermanı ile yapılmıştır. Osmanlı Devletinde 1776'da açılan rüştiye ve askeriye okullarının üniformaları Fransız İhtilalinin etkisiyle daha sonra Tanzimat Dönemi talebelerinin üniformaları olarak kabul edilmiştir (Ergin,1977). Bu dönemde modern eğitim veren, laik niteliğe yakın eğitim kurumları oluşturulmaya çalışılmıştır (Akyüz,1989; Ortaylı,1987).

1800'lü yılların ortalarından itibaren kurulan Fransız okulları, Osmanlı'nın geleneksel eğitim kurumlarının modernleşmesine öncülük etmişlerdir. 1856 yılında Fransa'da eğitimleriyle ün salmış Notre Dame de Sion rahibelerinin İstanbul'da açtıkları okul ve daha sonra açılan Fransız okulları Türk eğitim sisteminin oluşturulmasına hem uyguladıkları disiplin hem de tek tiplikleri açısından model olmuşlardır. Bu alışkanlıklar Osmanlı'da ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında sürdürülmüştür ve bu geleneksel kıyafet Cumhuriyet Döneminde okullarda öğrencilerin kıyafetlerini oluşturmuştur (Meşeci-Grigoretti & Hesapçıoğlu,2009).

Cumhuriyetin ilk yıllarında okullarda modernlik sembolü olarak kabul edilen kep ve berelere önem verilmiş; fakat bu önem fakirlik nedeniyle öğrenci kıyafetlerine gösterilmemiştir. 1929'da yayınlanan "İlk Mektepler Talimatnamesinde (Kültür Bakanlığı, 1938) kız ve erkek öğrenciler için okul kıyafetlerinin nasıl

olması gerektiği anlatılmıştır ve velilere ağırlık vermemek şartıyla kıyafet birliğinin sağlanması istenmiştir. Dönemin öğrenci kıyafetleri fotoğraflardan incelendiğinde, öğrencilerin uzun bir dönem tek tip kıyafet giymedikleri görülmektedir (Gök, 1999). Kep ve bere uygulaması ise 1970’li yıllara kadar sürdürülmüştür (MEB EARGED 1997).

1981 yılında yayınlanan ilkokul yönetmeliği ile okullarda siyah önlük giyme ve beyaz yaka takma zorunlu hale getirilmiştir (MEB, 22 Temmuz 1981 tarihli genelge). 1989 yılında ise siyah önlüğün öğrencileri pedagojik açıdan olumsuz etkilediği belirtilerek her bir coğrafi bölgede, bir köy ve bir şehir okulunda farklı renkte forma giyilmesi denenmiş (MEB, 17 Ağustos 1989 tarihli genelge) ve bu deneme sonucunda 9 Şubat 1990 tarihli genelgeyle ilkokulda öğrencilerin lacivert, gri ve deniz mavisi gibi sıcak renkleri, beraber veya erkek, kız ayrı ayrı giyebileceği belirtilmiştir (MEB, 9 Şubat 1990 tarihli genelge). Bu uygulama 2000’li yıllara kadar devam etmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığının, 2009 yılında kılık kıyafet konusunda yaptığı çalıştay da okul kıyafetlerine pedagojik ve toplumsal gerekçeler nedeniyle serbestlik getirilmesi önerisi kabul edilmiş ve kıyafetlerin iklim ve yöresel şartlara göre okul aile birliklerince belirlenebilmesi, kravat zorunluluğunun kaldırılabilmesi gibi öneri niteliğinde kararlar alınmıştır. (MEB, 29 Haziran 2009 tarihli Okul Kıyafetlerini Değerlendirme Çalıştayı). Bu öneriler ile kılık kıyafet konusunda sınırlı bir özgürlük sağlanabilmesi için bir zemin hazırlandığı söylenebilir.

Milli Eğitim Bakanlığının Kasım 2012’deki yönetmeliğinde ise, kılık kıyafet konusunda tamamen özgürlüğe gidilmiş ve 2013-2014 eğitim öğretim yılından itibaren Okullarda Serbest Kıyafet Uygulamasına geçeceği duyurulmuştur. Bu karar kamuoyunda tartışmalara sebep olmuştur. Bu tartışmaların da etkisiyle 25 Temmuz 2013 tarihinde yapılan değişiklikle kılık kıyafet değişikliğinin velilerin kararına bırakılacağı ve okullarda %51.00 oranında oy sağlarsa serbest kıyafete geçilebileceği kamuoyuna duyurulmuştur (MEB, 22 Kasım 2012 tarihli yönetmelik). Sonrasında 28 Ağustos 2013 tarihinde yayınlanan genelge ile de serbest kıyafet uygulamasının sınırları belirlenmiştir. Genelgede yer alan ifadelerle göre Serbest Kıyafet uygulaması için yine benzer şekilde velilerin görüşlerinin dikkate alınacağı öne çıkmaktadır. Velilerin konu hakkında neler düşündüklerini araştıran bir şirketin yaptığı geniş çaplı araştırmaya göre ise; velilerin büyük çoğunluğunun (%81.40) serbest kıyafete karşı oldukları anlaşılmaktadır (A&G, 2013). Bu tartışmalı konunun ilk olarak öğrenci ve öğretmenleri ilgilendirdiği düşünüldüğünde, bu konuya öğrenci ve öğretmenlerin nasıl yaklaştıkları ve neler düşündükleri önem arz etmektedir. Bu bağlamda; bu araştırmada okullarda serbest kıyafet uygulamasına yönelik olarak öğrencilerin ve öğretmenlerin neler düşündükleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Yöntem kısmında araştırmanın modeli çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analiz kısımları açıklanacaktır.

Araştırma Modeli

Okullarda serbest kıyafet uygulamasının öğrenci ve öğretmen gözünden değerlendirilmesini kapsayan araştırma, nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma desende yürütülmüştür. Karma desen Creswell (2009) tarafından; nitel ve nicel süreçlerin güçlü yanlarının uyumlu bir kombinasyonu olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada nitel ve nicel süreçler sıra gözetilmeksizin yürütülmüştür. Nitel ve nicel süreçler araştırma sürecinin farklı ayaklarını oluşturmakla beraber, farklı sorulara cevap aramaktadırlar. Bu bakımdan çalışmada kullanılan yapı Creswell (2009) tarafından ortaya konulan “Eşzamanlı Gömülü Desen”e denk gelmektedir. Araştırma sonucunda nitel ve nicel veriler birlikte yorumlanmışlardır.

Araştırmanın nicel kısmı tarama modelindedir. Araştırmanın nicel olan bu bölümü öğrenciler ile yürütülmüştür. Öğrencilerden veriler “Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Değerlendirme Anketi” ve “Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Tutum Ölçeği” araçları aracılığı ile toplanmıştır.

Araştırmanın öğretmenler ile yürütülen nitel kısmı ise bir durum çalışması niteliğindedir. Durum çalışması yöntemi genelleme ve ispatlama kaygısı taşımaksızın özel durum üzerinde derinlemesine inceleme yapma imkânı sağlar (Yıldırım & Şimşek, 2008). Çalışmanın bu bölümünde de okullarda uygulanan serbest kıyafet uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanmıştır.

Çalışma Gurubu

Çalışma gurubu, “Tabakalı Örneklem Seçimi” yoluyla belirlenmiştir. Gruplar, Gaziantep ve Kilis illerinde bulunan lise ve ortaokul seviyesindeki bazı eğitim kurumlarının hitap ettiği öğrenci grubunun sosyoekonomik düzeylerine göre sınıflandırılmasıyla oluşturulmuştur. Sosyoekonomik sınıflama, okulun bulunduğu ortamın toplumsal, kültürel ve ekonomik durumu göz önünde bulundurularak 3 ana başlık altında toplanmıştır. Sonrasında bu sınıflamalara ilişkin çalışmaya katılan öğretmenlere okullarının sosyoekonomik düzeylerini nasıl tanımladıkları sorularak eldeki verilerin sağlaması yapılmıştır. Araştırmaya, 2012–2013 eğitim-öğretim yılı içerisinde bu illerde öğrenim gören toplam 525 aktif öğrenci katılmıştır. Ancak eksiksiz olarak 500 öğrenciden veri toplanabilmiştir.

Tablo 1.
Öğrencilerin Bazı Değişkenlere Göre Dağılımları.

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kız	295	59.00
	Erkek	205	41.00
Okul Düzeyi	Liseler	195	39.00
	Ortaokullar	305	61.00
Okul Türü	Devlet Okulu	405	81.00
	Özel Okul	95	19.00
Bulunduğu İl	Gaziantep	275	55.00
	Kilis	225	45.00
Gelir Düzeyleri	Düşük	166	33.20
	Orta	216	43.20
	Yüksek	118	23.60

Kilis ilinde bulunan 11 eğitim kurumundan (4 lise, 7 ortaokul), Gaziantep ilinde bulunan 14 eğitim kurumundan (6 lise, 8 ortaokul) veri toplanmıştır. Bu kurumlarda çalışan 25 öğretmen Okullarda Serbest Kıyafet Uygulamasına yönelik görüşlerini bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin %60.00’i erkek, %40.00’i kadındır; %24.00’ü yüksek gelir seviyesinde, %40.00’i orta gelir düzeyinde, %36.00’si düşük gelir düzeyinde bir eğitim kurumunda çalışmaktadır; %12.00’si 15-20 yıl, %20.00’si 10-15 yıl, %16.00’si 5-10 yıl, %48.00’i 1-5 yıl arası çalışma deneyimine sahiptir.

Tablo 2.
Öğretmenlere Ait Demografik Veriler.

Öğretmen	Cinsiyeti	Branşı	Çalıştığı Yıl	Çalıştığı Çevrenin Sosyoekonomik Durumu
Ö1	Erkek	Sınıf Ö.	5-10 yıl	Yüksek Gelir
Ö2	Erkek	Rehber Ö.	10-15 yıl	Orta Gelir
Ö3	Kadın	İngilizce Ö.	5-10 yıl	Orta Gelir
Ö4	Kadın	Matematik Ö.	1-5 yıl	Orta Gelir
Ö5	Kadın	Sınıf Ö.	10-15 yıl	Orta Gelir
Ö6	Kadın	İngilizce Ö.	5-10 yıl	Düşük Gelir
Ö7	Kadın	İngilizce Ö.	1-5 yıl	Orta Gelir
Ö8	Erkek	Fen ve T. Ö.	1-5 yıl	Düşük Gelir
Ö9	Kadın	Beden E. Ö.	1-5 yıl	Orta Gelir
Ö10	Kadın	İngilizce Ö.	1-5 yıl	Düşük Gelir
Ö11	Erkek	Din K. Ö.	5-10 yıl	Düşük Gelir
Ö12	Kadın	Din K. Ö.	1-5 yıl	Düşük Gelir
Ö13	Erkek	Fen ve T. Ö.	1-5 yıl	Orta Gelir
Ö14	Erkek	İngilizce Ö.	1-5 yıl	Yüksek Gelir
Ö15	Erkek	Beden E. Ö.	10-15 yıl	Düşük Gelir
Ö16	Erkek	Rehber Ö.	1-5 yıl	Düşük Gelir
Ö17	Erkek	Tarih Ö.	15-20 yıl	Orta Gelir
Ö18	Kadın	Rehber Ö.	15-20 yıl	Orta Gelir
Ö19	Erkek	Rehber Ö.	1-5 yıl	Orta Gelir
Ö20	Kadın	Rehber Ö.	1-5 yıl	Düşük Gelir
Ö21	Erkek	Sosyal B. Ö.	1-5 yıl	Düşük Gelir
Ö22	Erkek	Sınıf Ö.	15-20 yıl	Yüksek Gelir
Ö23	Erkek	Sınıf Ö.	10-15 yıl	Yüksek Gelir
Ö24	Erkek	Beden E. Ö.	10-15 yıl	Yüksek Gelir
Ö25	Erkek	Rehber Ö.	15-20 yıl	Yüksek Gelir

Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde “Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Değerlendirme Anketi” ve “Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Tutum Ölçeği” ile öğrencilerden; serbest kıyafet uygulamasına ilişkin yarı yapılandırılmış görüşme formu ile de öğretmenlerden veriler toplanmıştır.

Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Değerlendirme Anketi: Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler dikkate alınarak toplam 20 maddeden oluşan bir anket oluşturulmuştur. Anketin deneme formunun hazırlanması aşamasında, yazılan ifadeler için bir ölçme ve değerlendirme uzmanından ve iki eğitim bilimlari alan uzmanından görüş alınmıştır. Ayrıca 15 kişilik bir gruba pilot uygulama yapılmıştır. Alınan dönütler sonucunda iki ifadeyi aynı anda içeren cümleler düzeltilerek her bir maddenin tek bir özelliği ölçmesi amaçlanmıştır. Ankette olumlu ve olumsuz ifadeler karışık olarak sıralanmıştır. Anket 5’li likert tipinde derecelenmiştir. Ancak veriler yorumlanırken sorulara verilen tamamen katılıyorum ve katılıyorum cevapları ile tamamen katılmıyorum ve katılmıyorum cevapları birleştirilmiştir. Uygulanan ankete ilişkin Cronbach’s Alpha Güvenirlik Katsayısı ise .79 olarak hesaplanmıştır. Bu veri anket verilerinin güvenilir sonuçlar içerdiği yönünde yorumlanabilir.

Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Tutum Ölçeği: Öğrencilerin serbest kıyafete ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla geliştirilen ölçekte toplam 15 madde bulunmaktadır. Ölçeğin deneme formunun hazırlanması aşamasında, yazılan ifadeler için bir ölçme ve değerlendirme uzmanından ve iki eğitim

bilimleri alan uzmanından görüş alınmıştır. Ayrıca 15 kişilik bir gruba pilot uygulama yapılmıştır. Ölçek maddelerinin dokuzu serbest kıyafetle ilgili olumlu, altısı ise serbest kıyafetle ilgili ters maddeleridir. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler karışık olarak sıralanmıştır. Ölçek 5’li likert tipinde hazırlanmıştır.

Ölçeğe ilişkin verilerin çözümlenmesinde ilk olarak ölçekte yer alan 15 madde için güvenirlik analizi bağlamında iç tutarlılık katsayısı incelenmiştir. Ölçeğin tamamı için iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach’s Alpha Katsayısı .79; iki eşdeğer yarıya ilişkin Cronbach’s Alpha Katsayıları ise .88 ve .77’dir. Bu değerler ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması Tutum Ölçeği’nin geçerlik çalışmasında kapsamında Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile ölçeğin yapı geçerliliği incelenmiştir. AFA yapabilmek için veriler öncelikle KMO ve Bartlett’s Testine tabi tutulmuş ve verilerin AFA için uygun olduğuna karar verilmiştir.

Tablo 3.
KMO ve Bartlett Testi Sonuçları.

KMO Örneklem Yeterliliği Ölçüsü		.91
Bartlett Sphericity Testi	$\sim \chi^2$	4056.64
	sd	91
	p	.00

Yapılan temel bileşenler analizi sonucunda; maddelerin faktör ortak varyans değerleri incelenmiş ve faktör ortak varyans değeri .35’in altında olan 8. madde ölçekten çıkarılmıştır. Sonrasında ise her maddenin sadece bir faktörde yüksek faktör değerine sahip olmasına dikkat edilmiştir. Bu bakımdan herhangi bir faktörde yer alan maddenin başka bir faktördeki yük değeri ile en az .10 fark olması ölçüt olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2011). Bu kıstaslar göz önünde bulundurulduğunda iki faktör altında toplanan ve ölçekte kalmasına karar verilen maddelere ait faktör yük değerleri Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.
Serbest Kıyafet Uygulaması Tutum Ölçeğinin Maddelerinin Faktör Yükleri.

Madde No	Faktör Ortak Varyansı	Faktör 1 Yük Değeri	Döndürme Sonrası Yük Değerleri	
			Faktör 1	Faktör 2
Madde3	.75	.84	.86	
Madde1	.73	.84	.85	
Madde6	.70	.80	.83	
Madde2	.69	.80	.83	
Madde7	.69	.81	.83	
Madde5	.64	.77	.80	
Madde4	.56	.72	.75	
Madde9	.55	.73	.74	
Madde15	.77	.32		.87
Madde13	.75	.34		.86
Madde14	.70	.33		.83
Madde12	.54	.33	-.10	.73
Madde11	.39	.15		.62
Madde10	.37	.26		.61
Açıklanan Varyans (Toplam: % 63.08)			% 37.87	% 25.19

Tablo incelendiğinde İki faktör altında toplanan 14 madde toplam varyansın %63.08’ini açıkladığı görülmektedir. Maddeler arası ilişkiler incelendiğinde faktör 1 “olumlu yönleri”; faktör 2 ise “olumsuz yönleri” olarak adlandırılmıştır. Fakat analiz sürecinde alt boyutlara ilişkin bir inceleme yoluna gidilmeyip ölçeğin genel toplamına ilişkin incelemeler yapılmıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Öğretmenlerin serbest kıyafete yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Formda genel olarak iki soruya cevap aranmıştır.

1. Serbest kıyafet uygulamasına geçilmeli mi geçilmemeli mi?
2. Serbest kıyafet uygulamasının olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?

Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel kısmında toplanan veriler SPSS 20.0 programına girilmiştir. Veri analizleri yapılmadan önce verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov Testi yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov Testi örneklem büyüklüğünün 50'den büyük olduğu durumlarda kullanılan normallik testidir (Büyüköztürk, 2011). Çalışmada kullanılan tutum ölçeği verileri ($n=500$, $Statistic=1.72$, $p<.05$) normal dağılım göstermemektedir. Bu bulgu neticesinde verilerin analizi sürecinde non-parametrik testler kullanılmıştır.

Nitel kısmında ise, elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi yapılarak açık kodlama yöntemine başvurulmuştur. Analiz sırasında elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış olup oluşan metinler iki farklı araştırmacı tarafından kodlanmış ve kodlar arası uyuma bakılmıştır. Kodların uyumunun belirlenmesi sürecinde matematiksel bir işlem yapılmamış olup genel olarak belirlenen kodların uyumlu olduğuna karar verilmiştir. Daha sonra kodlar bir araya getirilerek ortak yönleri bulunmuş, böylece araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılmıştır.

Bulgular

Öğrencilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına Yönelik Değerlendirmeleri

Bu bölümde her bir anket maddesine verilen cevapların frekansı, yüzdesi ve en çok tekrar eden cevap (mod) Tablo 5'te verilmiştir. Tabloya göre öğrencilerin çoğunluğu OSKU (Okullarda serbest kıyafet uygulaması) ile; sosyoekonomik farkların daha da açığa çıkacağını, okulda hoşgörü ve demokrasinin artmayacağını, okuldaki disiplin sorunlarının azalmayacağını, derslerde başarılarının artmayacağını, öğrenciler arasında bir kıyafet yarışının başlamayacağını, öğrencilerin aileleri ile çatışmayacağını, okula gelmeyi daha çok isteyeceklerini, okula devamsızlığının azalmayacağını, formaların yaratıcılığı engellediğini, kendisiyle dalga geçilebileceği endişesi taşıdıklarını, kıyafet alabilmek için harcamalarından kısmak zorunda kalabileceklerini, kıyafet alabilmek için okul dışında bir işte çalışabileceklerini, okul dışından öğrencilerin okula girip sorun çıkarabileceklerini, okulların güvenlik problemlerinin artacağını, kendilerini daha özgür hissettiklerini, okula hazırlanmak için daha çok zaman harcayacaklarını, acayip yahut açık seçik kıyafetler yüzünden dikkatlerinin dağılacaklarını, dış görünüşlerinden daha fazla memnun kalacaklarını, okullarda hırsızlık olaylarının artacağını ve arkadaşlarına göre iyi giyinemeyen öğrencilerin kıskançlık ve eksiklik yaşayacaklarını vurgulamaktadırlar.

Tablo 5.
Serbest Kıyafete İlişkin Değerlendirmeler Frekans Tablosu.

Madde	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Mod
	n	%	n	%	n	%	
1.OSKU ile sosyoekonomik farklar daha da açığa çıkacağı için, eğitimi olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum.	198	39.60	84	16.80	218	43.60	Katılıyorum
2.OSKU'nun okulda hoşgörü ve demokrasiyi artıracağını düşünüyorum.	215	43.00	94	18.80	191	38.20	Katılmıyorum
3.OSKU'nun okuldaki disiplin sorunlarını azaltacağını düşünüyorum.	249	49.80	82	16.40	169	33.80	Katılmıyorum
4.OSKU ile derslerde başarımın artacağını düşünüyorum.	232	46.40	93	18.60	175	35.00	Katılmıyorum
5.OSKU'nun öğrenciler arasında bir kıyafet yarışı başlatacağını düşünüyorum.	235	47.00	36	7.20	229	45.80	Katılmıyorum
6.OSKU yüzünden öğrencilerin aileleri ile çatışacağını düşünüyorum.	216	43.20	82	16.40	202	40.40	Katılmıyorum
7.OSKU sayesinde öğrenciler okula gelmeyi daha çok isteyeceklerdir.	157	31.40	103	20.60	248	48.00	Katılıyorum
8. OSKU ile okula devamsızlığının azalacağını düşünüyorum.	218	43.60	95	19.00	187	37.40	Katılmıyorum
9.Formaların(tek tip kıyafetlerin), yaratıcılığı engellediğini düşünüyorum.	185	37.00	111	22.20	204	40.80	Katılıyorum
10.OSKU yüzünden benle dalga geçilebileceği endişesi taşıyorum.	188	37.60	67	13.40	245	49.00	Katılıyorum
11.OSKU başlatıldığında kıyafet alabilmek için harcamalarımın azalacağını düşünüyorum.	201	40.20	77	15.40	221	44.20	Katılıyorum
12.OSKU başlatıldığında kıyafet alabilmek için okul dışında bir işte çalışabilirim.	186	37.20	61	12.20	253	50.60	Katılıyorum
13.OSKU ile okul dışından öğrenciler okula girip sorun çıkarabilir.	198	39.60	60	12.00	242	48.40	Katılıyorum
14.OSKU sonucunda okulların güvenlik problemlerinin artacağını düşünüyorum.	211	42.20	64	12.80	224	44.80	Katılıyorum
15.OSKU ile kendimi daha özgür hissediyorum.	139	27.80	72	14.40	288	57.60	Katılıyorum
16.OSKU ile okula hazırlanmak için daha çok zaman harcayacağımı düşünüyorum.	221	44.20	50	10.00	229	45.80	Katılıyorum
17.OSKU ile okulda acayip yahut açık seçik kıyafetler yüzünden dikkatimin dağılacığını düşünüyorum.	189	37.80	76	15.20	234	46.80	Katılıyorum
18.OSKU ile dış görünümümün daha fazla memnun kalacağım.	160	32.00	104	20.80	236	47.00	Katılıyorum
19.OSKU yüzünden okullarda hırsızlık olaylarının artacağını düşünüyorum.	191	38.20	88	17.60	221	44.20	Katılıyorum
20.OSKU yüzünden arkadaşlarına göre iyi giyinemeyen öğrencilerin kıskançlık ve eksiklik yaşayacağını düşünüyorum.	215	43.00	53	10.60	232	46.40	Katılıyorum

Öğrencilerin Serbest Kıyafet Uygulamasına Yönelik Tutumları

Öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla bir ölçek geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Ölçek verilerine dayanarak öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin tutumlarının cinsiyetlerine, okul türlerine ve sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı U testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 6.

Öğrencilerin Tutumlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin U Testi Sonuçları.

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kız	295	224.92	66352.50	22692.50	.00
Erkek	205	287.30	58897.50		

Mann Whitney U testi sonuçlarına göre öğrencilerin cinsiyetlerine tutum puanları arasındaki fark anlamlıdır (U=22692.50, $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek bir sıra ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, erkek öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına daha sıcak baktığını göstermektedir. Öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin tutumlarının okul türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı U testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 7.

Öğrencilerin Tutumlarının Okul Türlerine Göre İncelenmesine İlişkin U Testi Sonuçları.

Okul Türü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Devlet Okulu	405	249.58	101080.50	18865.50	.77
Özel Okul	95	254.42	24169.50		

Mann Whitney U testi sonuçlarına göre öğrencilerin okul türlerine göre tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık yoktur (U=18865.50, $p>.05$). Bu durum devlet okulu ve özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin benzer tutumlara sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin tutumlarının ailelerinin gelir düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı H testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 8.

Öğrencilerin Tutumlarının Ailelerinin Gelir Düzeylerine Göre H Testi Sonuçları.

Gelir Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p
Düşük gelir	166	229.43	2	5.39	.07
Orta gelir	216	259.11			
Yüksek gelir	118	264.37			

Analiz sonuçları öğrencilerinin tutumlarının ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir (χ^2 (sd=2, n=500) = 5.39, $p>.05$). Buna göre serbest kıyafet uygulamasına ilişkin tutumun ailenin gelir düzeyi ile ilişkili olmadığı söylenebilir.

Öğretmenlerin Serbest Kıyafet Uygulamasına İlişkin Görüşleri

Bu bölümde öğretmenlere uygulanan yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerin içerik analizinden elde edilen bulgular sunulmuştur. Bulgular serbest kıyafete ilişkin olumlu ve olumsuz görüşler olmak üzere ikiye ayrılmış ve frekans tabloları ile verilmiştir.

Öğretmenlerin serbest kıyafete ilişkin tercihleri: Öğretmenlere serbest kıyafete geçilmeli mi geçilmemeli mi sorusuna verilen yanıtlar şöyledir; öğretmenlerin 8 tanesi serbest kıyafete geçilmeli, iki tanesi kararsızım, 15 tanesi ise serbest kıyafete geçilmemeli yönünde görüş bildirmiştir.

Öğretmenlerin serbest kıyafete ilişkin olumsuz tepkileri: Tablo 9’da öğretmenlerin serbest kıyafet konusundaki olumsuz düşünceleri verilmiştir. Toplam sekiz tema ve bu temalara bağlı 42 kod bulunmaktadır bu kodlar toplam 78 kez söylenmiştir.

Tablo 9.
Öğretmenlerin Serbest Kıyafet Uygulamasına Yönelik Olumsuz Tepkiler.

Temalar	Kodlar	f	Alıntı
Okul Disiplini ve Güvenliği	Disiplin sorunları oluşur	7	Ö16: Öğretmenler, serbest kıyafet uygulaması başladığında, öğrenci olanı ve olmayanı anlayamayacağı için güvenlik sorunları ortaya çıkabilir. Eğitimde disiplin, eşitlik ve güvenlik için okul formları kullanılmalıdır.
	Güvenlik sorunları oluşur	7	Ö7: Öğrencileri tanımakta çok zorluk çekilir.
	Öğrenci-sivil karışır	6	
Ekonomik Problemler	Sosyoekonomik farklar açığa çıkar	2	Ö5: Sınıf ayrımları daha da kesin olarak ortaya çıkar.
	Sınıf ayrımları oluşur	3	Ö12: Önceden önlük almak için parası olmayan aileler serbest kıyafet uygulaması sonrası farklı kıyafet almak için çabalayıp duracaklar
	Maddi sıkıntı doğurur	1	
	Okul masrafları artar	1	
	Ülke ekonomik yapısı uygun değil	1	
Öğrenci Psikolojisi	Fakir öğrencide eksiklik duygusu oluşur	1	Ö3: Serbest kıyafet kişilerin sosyoekonomik durumunu daha görünür hale getireceğinden, öğrencilerin kendilerini daha eksik hissetmelerine sebep olacağını düşünüyorum
	Marka takıntısı oluşturur	4	Ö8: Maddi olanakları farklı olan öğrenciler arasında, fakir öğrencilerin, kendilerini dışlanmış hissetmelerine neden olabilir
	Dışlanmışlık duygusu oluşur	1	Ö13: Her gün aynı kıyafeti giyip gelen öğrenciyle dalga geçilme, fakir-yoksul denme ihtimali çok fazla
	Öğrenciyle dalga geçilebilir	1	Ö16: Dar gelirli ailelerin çocukları okullarda ezilebilir; bu da çocukların psikolojisini olumsuz yönde etkileyebilir.
	Eziklik duygusu oluşur	1	
	Fakir öğrencinin psikolojisi bozulabilir	1	
	Özenti oluşturur	1	
	Kıskançlık doğurabilir	1	
	Ergenlik stresi artar	1	
Akademik Başarı	Derslere ilgi azalır	2	Ö3: Kimilerinin daha çok kılık kıyafeti düşünüp, okul ve dersleri ihmal edeceği kanaatindeyim.
	Eğitim-öğretim aksar	1	
	Başarı düşebilir	3	
	Okul kalitesinde düşüş yaşanabilir	1	
Okul İklimi	Okula aidiyet duygusu azalır	2	Ö2: Öğrencilerde okula aidiyet duygusunun oluşmasında okul üniformalarının önemli olduğunu düşünüyorum. Ayrıca bu durum okul çevresinde ‘Biz Duygusuna’ katkı sağlayacaktır.
	Okulda birlik-beraberlik azalır	1	Ö7: Eğitim öğretim arka planda kalmaya başlar. Öğrenciler okulu farklı bir yer olarak algılamaya başlarlar.
	Öğrencilerin okul algısı değişir	1	Ö24: Her çocuğun her gün farklı bir kıyafet giymeye durumu olmayabilir. Bu da arkadaşlar arasında olumsuz yaklaşımlar doğuracaktır.
	Okula devamsızlıkta artış meydana gelir	1	
	Öğrenci ilişkilerinde bozulmalar olabilir	2	

Tablo 9.*Devamı.*

Temalar	Kodlar	f	Alıntı
Fiziksel Görünüm	Bugün ne giysem telaşı yaşanır	2	Ö12: Serbest kıyafet giyen bir öğrenci en güzel ben olmalıyım, en şık ben olmalıyım gibi düşünerek arkadaşları ile sürekli rekabet içinde olur.
	Kıyafet rekabeti doğar	4	
	Fakir öğrenci hep aynı şeyi giyer	1	Ö7: Serbest kıyafet sonucunda kılık kıyafet temizliği konusunda öğrencilerin gereken özeni göstermeyeceğini düşünüyorum.
	Düzensiz tertipsiz görünüm ortaya çıkar	1	Ö19: Kızların kıyafeti yüzünden dikkat çekmesi sorun oluşturur.
	Kıyafet temizliğinde sıkıntılar oluşur	1	
	Dikkat çekici kıyafetler giyilir	3	
	Kıyafet seçiminde zaman kaybı yaşanır	1	
	Kıyafet seçiminde zaman kaybı yaşanır	1	
Özgürlük- İnanç- İdeolojik	Özgürlükler çoğunluk tekelinde kötüye kullanılabilir	1	Ö6: Özgürlüklerin güçlüğünün ve çoğunluk kültürünün tekelinde olması sebebiyle kötüye kullanılabilir bir uygulama.
	Muhafazakâr yönde aşırılık yaşanabilir	1	Ö22: Belirli sınırlılıklar olmazsa etik değerler çığnenebilir.
	Sınırlaması zor	1	
	Sınırları belli değil	1	
	Etik değerlere uyulmayabilir	1	
	Serbestlikte abartıya kaçılabilir	1	
	Aile içi çatışmalar yaşanır	2	Ö21: Ülkemizin alt yapısı ve sosyoekonomik durumu serbest kıyafet uygulaması için uygun değildir. Gelir dağılımındaki
	Gelir dengesizliği sorunu	1	engesizlik, sınıflar arası yaşam standartlarını arasındaki
Toplumsal Problemler	Ülke yapısına uygun değil	2	uçurum gerekçe gösterilebilir.

Öğretmenlerin serbest kıyafete ilişkin olumsuz tepkilerinde, en çok bahsedilen tema, okul disiplini ve güvenliği teması olmuştur. Öğretmenler bu temanın içinde güvenlik sorunları, disiplin sorunları ve öğrenci sivil karışır kodlarını kullanmışlardır.

Öğretmenlerin serbest kıyafete ilişkin olumlu tepkileri: Tablo 10’da öğretmenlerin serbest kıyafet konusundaki olumlu düşünceleri verilmiştir. 4 tema, bu temalara bağlı 25 kod bulunmaktadır ve toplam 39 kez söylenmiştir. Öğretmenler serbest kıyafet uygulamasının olumlu taraflarında en çok özgürlük rahatlık temasında görüş bildirmişlerdir. Bu temanın içinde dilediğince giyim, özgürlük, rahatlık, baskının azalması, tek tipten kurtuluş, askeri disiplinden kurtuluş, ifade özgürlüğü, tercih ve seçim özgürlüğü, demokratik, kalıplardan kurtulma, ailelere kolaylık, forma sıkıntısından kurtuluş, özgüven artışı, çağdaş görünüm kodları bulunmaktadır.

Tablo 10.*Öğretmenlerin Serbest Kıyafet Uygulamasına Yönelik Olumlu Tepkileri.*

Temalar	Kodlar	Frekans	Alıntı
Özgürlük- Rahatlık	Dilediğince giyim	2	Ö1: Herkes nasıl rahat ediyorsa öyle giyinmeli
	Özgürlük	4	Ö16: Öğrenciler okul ortamında, sınıflarda daha rahat
	Rahatlık	6	olacaklardır.
	Baskının azalması	2	Ö8: Öğrencilerin okula gelirken askeri bir disiplin
	Tek tipten kurtuluş	4	altında olduklarını düşünürdüm hep ve küçük yaştaki
	Askeri disiplinden kurtuluş	1	çocukların böyle bir baskıyla büyümesinin yanlış
	İfade özgürlüğü	1	olduğu kanısındayım. Serbest kıyafet bu baskıdan
	Tercih ve seçim özgürlüğü	1	kurtulmalarını sağlayabilir.
	Demokratik	1	Ö3: İnsanların her konuda özgür oluşu kendilerini
	Kalıplardan kurtulma	1	daha rahat ifade etmelerini sağlayacaktır.
	Ailelere kolaylık	1	Ö24: Çocukların daha özgüven sahibi olarak okula
	Forma sıkıntısından	1	gelmelerini sağlayabilir.
	kurtuluş		
	Özgüven artışı	2	
	Çağdaş görünüm	1	
Toplumsal- Ekonomik Faydalar	Sınıf ayrımının azalması	1	Ö12: Serbest kıyafet ile okula gelen öğrenciler
	Kendine güvenli nesil	1	kendilerine olan özgüvenleri artar. Bu şekilde kendine
	Dershane de giyim sıkıntısı	1	güvenen bir nesil yetişir.
	yaşamayan okulda da		Ö22: En güzel giyinen öğrencilerin toplumdaki
	yaşamaz		statüsünün farkına varırlar.
Akademik Başarı	Toplumdaki statü farkını	1	
	öğrenirler		
	Ekonomik farkları açığa	1	
	çıkarmaz		
	Kalıcı öğrenme	1	Ö14: Çocuklar rahat hissettiklerinden öğrenme daha
Okul İklimi	Sağlıklı öğrenme	1	sağlıklı ve kalıcı olur.
	Başarıda artış	1	Ö12: Serbest kıyafet uygulaması, Türkiye’de Avrupa
	Eğitimde ilerleme	1	standartlarında bir eğitim için adım olur.
	Avrupa standartlarında	1	
	eğitim		
Okul İklimi	Öğrencileri okula	1	Ö8: Yaşama yakınlık ilkesine göre düşündüğümüz
	yakınlaştırtıyor		zaman, üniforma öğrencinin hayatın dışında bir
			mekâna geldiği düşüncesine yol açıyordu. Serbest
			kıyafet ile okulun, hayatın içinde bir mekân olduğu
			hissi öğrencide uyanabilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmada; öğretmen ve öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin görüşlerini karma desende bir araştırma süreci ile ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu bağlamda öğrencilerden nicel, öğretmenlerden ise nitel yöntemlerle veriler toplanmış ve verilerin sonuçları değerlendirilmiştir. Öğrencilerin ankete verdikleri cevaplara göre;

Öğrencilerin çoğunluğu OSKU’nun olumsuz yönleri ile ilgili olarak; sosyoekonomik farkların daha da açığa çıkacağını, kendisiyle dalga geçilebileceği endişesi taşıdıklarını, kıyafet alabilmek için harcamalarından kısmak zorunda kalabileceklerini, kıyafet alabilmek için okul dışında bir işte çalışabileceklerini, okul dışından öğrencilerin okula girip sorun çıkarabileceklerini, okulların güvenlik problemlerinin artacağını, okula hazırlanmak için daha çok zaman harcayacaklarını, acayip veya açık seçik kıyafetler yüzünden dikkatlerinin dağılacağını, okullarda hırsızlık olaylarının artacağını ve arkadaşlarına göre iyi giyinemeyen öğrencilerin kıskançlık ve eksiklik yaşayacaklarını düşünmektedirler.

Diğer taraftan öğrencilerin çoğunluğu OSKU'nun olumlu yönlerine ilişkin; öğrenciler arasında bir kıyafet yarışının başlamayacağını, öğrencilerin aileleri ile çatışmayacağını, okula gelmeyi daha çok isteyeceklerini, formaların yaratıcılığı engellediğini, kendilerini daha özgür hissettiklerini, dış görünüşlerinden daha fazla memnun kalacaklarını, vurgulamaktadırlar.

OSKU'nun olumlu ve olumsuz yönlerine ek olarak öğrencilerin çoğunluğu okulda hoşgörü ve demokrasinin artmayacağını, okuldaki disiplin sorunlarının azalmayacağını, derslerde başarılarının artmayacağını, okula devamsızlığının azalmayacağını düşünmektedirler. Yani öğrenciler OSKU ile hedeflenen olumlu etkilerin gerçekleşmeyeceğini düşünmektedirler.

Öğrencilerin serbest kıyafet uygulamasına ilişkin olumlu düşünceleri bulunmakla birlikte daha fazla olumsuz görüşe sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca; öğrencilerin düşüncelerine göre OSKU'nun beklenen olumlu etkileri ortaya çıkaramayacağı anlaşılmaktadır. Serbest kıyafete ilişkin öğrenci tutumları ise; öğrencilerin devlet okulu ya da özel okulda öğrenim görmelerine ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre değişmezken, erkeklerin bu uygulamaya yönelik tutumları daha yüksektir. Yani öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri ya da okul türleri fark etmeksizin serbest kıyafete benzer tutumlar geliştirirken, erkekler sürece daha sıcak bakmaktadırlar.

Öğretmenlerin düşüncelerine bakıldığında öğretmenlerin çoğunluğu serbest kıyafet uygulamasına geçişe sıcak bakmamaktadır. Ayrıca nitel veri analizi neticesinde; öğretmenlerin serbest kıyafet konusundaki olumlu düşüncelerine ilişkin 4 tema, bu temalara bağlı 25 kod bulunmaktadır ve kodlardan toplam 39 kez bahsedilmiştir. Diğer taraftan; öğretmenlerin serbest kıyafet konusundaki olumsuz düşüncelerine ilişkin 8 tema ve bu temalara bağlı 42 kod bulunmaktadır ve bu kodlardan toplam 78 kez bahsedilmiştir. Olumsuz yönlerle ilişkin kod ve frekansların, olumlu yönlerle ilişkin olanların 2 katı olması öğretmenlerin genel düşüncelerinin olumsuzluğuna bir kanıt olarak sunulabilir. Öğretmenler serbest kıyafet uygulamasının olumlu taraflarında en çok özgürlük-rahatlık temasında görüş bildirirken; olumsuz tepkilerinde en çok bahsedilen tema, okul disiplini ve güvenliği teması olmuştur. Bu durumda, uygulama sürecinde okul disiplini ve güvenliğinin ön planda tutulması gerektiği söylenebilir.

Literatürdeki çalışmalara baktığımızda; Kıran'ın (2001) bu konudaki çalışmasında öğrenciler serbest kıyafetin sınıf ve okul düzenini bozacağını dile getirmiştir. Benzer olarak Amerika'da serbest kıyafet öncesi ve sonrasında öğrenci güvenliğinin araştırıldığı çalışmada serbest kıyafet varken okul güvenliği %46.00, üniformaya geçilince okul güvenliği %75.00 olmuştur (NAESP,1998). MEB EARGED (1997) araştırmasında ise öğrencilerin yarısı forma giydiklerinde kurallara daha fazla uyduklarını belirtmişlerdir.

Öğrenciler serbest kıyafetin başarıyı ve okula devamı artıracığını düşünmemektedirler. Benzer olarak MEB EARGED (1997) araştırmasında öğrencilere uygulanan ankette 'forma giyme zorunluluğu derslerde başarıyı olumsuz etkiler' maddesine yer verilmiş ve öğrencilerin %64.20'si bu maddeye katılmamıştır. Aynı çalışmada öğrencilerin %21.60'ı formanın derslerde daha pasif olmalarına neden olduğu görüşündeyken, %60.30'u aksi yönde görüş bildirmiştir. Serbest kıyafetin akademik başarıyla doğrudan ilişkisi olmadığını gösteren çalışmalar da vardır (Brunsma, 2004; Yeung,2008). Yine Brunsma ve Rockmquomore'un (1998) çalışmasında üniformaların az da olsa okul devamsızlığını azalttığı ve öğrenci davranışlarında gelişme sağladığı bulunmuştur.

Çalışma sonucunda, serbest kıyafet uygulamasının öğrencilerin ekonomik kaygılarını artıracığı sonucu elde edilmiştir. Kıran'ın (2001) çalışmasında da öğrenciler serbest kıyafetin ailelerini ekonomik olarak zorlayacağını belirtmişlerdir. Ayrıca, ABD'de tek tip kıyafetin öğrencilerin okul masraflarını %80.00 azaltacağı ve bu kıyafetlerin tamamının markalı bir kottan daha ucuz olacağı öne sürülmüştür (Cohn & Siegel 1996; U.S. Department of Education, 1996).

Öğrenciler serbest kıyafetin kendilerini özgürleştirdiğini ve okulu daha çok sevdirdiğini ifade etmişlerdir. Dees (2002) tek tip kıyafetin tekdüzelik yaratacağı ve bireyselliği azaltacağını söylemiştir. Wade ve Standford'ın (2003) araştırmaları da üniformaların, öğrencilerin kendilerini ifade edebilme becerilerini kısıtladığı için benlik saygısını azaltabileceğini öne sürmektedir. MEB EARGED (1997) araştırmasında öğrencilere uygulanan ankette 'forma içinde kendimi daha özgür hissediyorum' maddesi

verilmiş ve öğrencilerin %62.00'si bu maddeye katılmamıştır. Aynı çalışmada 'forma isteksizce okula gelmeme neden oluyor' maddesine öğrencilerin % 52.00'si katılmamıştır. Kıran'ın (2001) çalışmasında ise öğrencilerin en çok söylediği madde 'her gün okula aynı kıyafetle gelmekten hoşlanmıyorum' maddesi olmuştur.

Öğrenciler serbest kıyafetin arkadaş veya aile ilişkilerini bozacağını düşünmemektedirler. Benzer biçimde MEB EARGED (1997) araştırmasında öğrencilerin büyük bir kısmı serbest kıyafet olması durumunda herkesin değişik kıyafetlerle okula gelmesinin kendilerinde bir rahatsızlık uyandırmayacağını belirtmişlerdir. Ancak Kıran'ın (2001) çalışmasında öğrenciler, serbest kıyafetin öğrenciler arasında gereksiz bir özentiliğe başlatacağını ve arkadaşlık ilişkilerini bozacağını ifade etmişlerdir.

Öğrenciler serbest kıyafetle ilgili dalga geçilme ihtimali, dikkat dağınık kıyafetler giyilmesi ve hazırlık için çok zaman harcanması gibi çeşitli kaygılar yaşamaktadırlar. Tucker'ın (1999) araştırmasında üniformaların öğrenciler arasında daha az dalga geçilme ve bunun sonucu olarak daha yüksek benlik saygısı sağlayacağı belirtilmiştir. Alspach (2007) ise özellikle kızların giyinmek için uyku ve ders çalışma gibi sürelerden çaldığını ve giyinmek için saatlerini harcadığını belirtmiştir.

Öğrenciler serbest kıyafetin okulda demokrasiyi ve hoşgörüyü artıracağına katılmamışlardır. Üniforma öncesi ve sonrası okul ikliminin araştırıldığı çalışmada okul iklimi serbest kıyafet varken %60.00 üniformaya geçildiğinde %82.00 olarak tespit edilmiştir (NAESP,1998).

Öğrenciler serbest kıyafetin öğrenciler arasındaki sosyoekonomik farkları açığa çıkardığını düşünmektedir. Bu konuda Dees'in (2002) yaptığı çalışmada, üniformaların, kıyafetler arasında bir farklılık yaratmadığı için, farklı sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler arasında daha olumlu bir etkileşim ortamı yarattığı ortaya çıkmıştır.

Serbest kıyafete ilişkin tutumlara bakıldığında, erkeklerin tutum puanı kızların tutum puanından yüksek çıkmıştır. Yani erkekler serbest kıyafet uygulamasına daha sıcak bakmaktadırlar. MEB EARGED'in (1997) araştırmasında cinsiyete göre tutumlarda kızlarla erkekler arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır ve erkeklerin tutum puanı kızların tutum puanından daha yüksek çıkmıştır. Ancak Kıran'ın (2001) çalışmasında kızlarla erkekler arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Bu konuda, başka bir araştırmada ise Türk ve Amerikan eğitim uygulamaları karşılaştırılmış ve okullarda serbest kıyafet uygulaması konusunda öğrencilerin büyük bir kısmı klasik tek tip üniformayı istemediklerini, serbest kıyafetten oluşan yeni okul kıyafetine daha olumlu yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Tersine, öğrencilerin % 20.00'lik küçük bir bölümü tek tip okul kıyafetinin daha uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Bu küçük grup içerisinde kadın öğrencilerin tek tip kıyafetin uygun olduğunu belirtmesi benzer bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Çimen,2012).

Kıran (2001), Okullarda Serbest Kıyafet Uygulamasına yönelik tutumlarda sosyoekonomik düzey ile gidilen okul düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, sosyoekonomik düzeye göre tutumlar farklılaşmış; gidilen okul düzeyine göre tutumlarda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sonuçlarda alt gelir düzeyinde bulunan öğrencilerin, diğer gruplara göre formaya olan tutumları daha yüksek çıkmıştır.

Öğretmenler tarafından sergilenen olumsuz tepkiler serbest kıyafetin öğrenci psikolojisine olan etkileri, okul disiplinine ve güvenliğine olan etkileri ve serbest kıyafet sonucu öğrencilerin fiziksel görünüşleri ile ilgili kaygılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Maddi gücü yerinde olmayan öğrenciler için kaygı gözlemlenmiştir. Onların, zengin öğrenciler karşısında ezileceği, psikolojilerinin bozulacağı, içine kapanacağı, özgüvenlerini yitireceği, bunların sonucunda da başarılarının düşeceği belirtilmiştir. Gentile ve İmberman da (2011) OSKU sonucunda öğrenciler arası ilişkilerin bozulması, düşük gelirli öğrencilerde eziklik, içine kapanma, yalnızlık, özgüven kaybı, düşük benlik algısı gibi duygular oluşabileceğini belirtmiştir.

Ayrıca öğretmenler; okula girip çıkan öğrencilerin ayıt edilemeyeceği için güvenlik problemleri oluşacağı ve kıyafet serbestliğinden dolayı disiplin problemleri oluşacağı yönünde tepkiler vermişlerdir. Alanyazında bu bulguları destekleyen çalışmalar (Brunsma, 2002; Cohn,1996; Hughes, 2006; Pate,2006) bulunmaktadır.

Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması'na öğretmenlerce sergilenen olumlu yaklaşım ise genellikle serbest kıyafetin öğrenciye özgürlük ve rahatlık sunacağı yönündedir. Olumlu, olumsuz tüm temalar içinde özgürlük-rahatlık teması 53 kez söylenerek en çok söylenen tema olmuştur. Bu temada dilediğinde giyim, ifade özgürlüğü, tek tipten kurtuluş, rahatlık, askeri disiplinden kurtuluş, seçim özgürlüğü, baskının azalması, özgür, demokratik ortam sunması gibi ifadeler kullanılmıştır. King (1998) Okullarda Serbest Kıyafet Uygulaması'nın öğrencilerin kendilerini ifade etmelerinin bir yolu olduğunu ve onların psikolojik dünyasını yansıttığını söylemiştir.

Bütün bulgu ve sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde; öğretmen ve öğrencilerin uygulamaya ilişkin olumsuz düşüncelerinin yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sürecin başarıyla sürdürülemeyeceğini söylemek çok yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Buradan hareketle serbest kıyafet veya benzeri direkt olarak öğrenci ve öğretmenleri ilgilendiren bir sürecin paydaşlardan fikir alınmadan uygulanmaya çalışılmasının aksaklıklara neden olacağını söylemek mümkündür. Ayrıca serbest kıyafet uygulamasına ilişkin bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, Gaziantep ve Kilis illerini kapsamı bakımından sınırlıdır. Diğer bölgelerde farklı durumların olup olmadığının kontrol edilmesinde fayda vardır. Yapılacak olan araştırma sonuçlarının da elde edilmesi ile serbest kıyafet uygulamasına ilişkin daha kapsamlı ve net bulgular elde edilebilecektir.

References

- A & G (2013). *Serbest kıyafetle ilgili araştırma sonuçları*. Retrieved August 8, 2016, from <http://www.agarastirma.com.tr/arastirmalar/serbest-kiyafetle-ilgili-arastirma-sonuclari/>
- Akyüz, Y. (1989). *Türk eğitim tarihi - Başlangıçtan 1988'e*. Ankara: Eğitim Bilimleri Publishing No:160.
- Alspach, K. (2007). *Measured look at uniforms: Alternative to dress code*. Boston Globe, MA, May 17, 2007 .
- Brunsma D. & K.A. Rockquemore. (1998). Effects of student uniforms on attendance, behavior problems, substance abuse, and academic achievements. *The Journal of Educational Research*, 92 (1), 53-62.
- Brunsma, D.L. (2002). School uniforms: A critical review of the literature. From inquiry to practice. *ERIC Document Reproduction Service No. ED 464 420*. Retrieved August 11, 2013, from <https://eric.ed.gov/?id=ED464420>
- Brunsma, D. L. (2004). *The school uniform movement and what it tells us about American Education: A symbolic crusade*. Lanham, MD: Scarecrow Education.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (13th ed.)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cohn, C. A. (1996). Mandatory school uniforms. *The School Administrator*, 53(2), 22-25.
- Cohn, CA & Siegel, L. (1996). Should students wear uniforms? Yes. *Learning*, 25(2), 38-39.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (3rd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çimen, E.E. (2012). Uluslararası Amerikan Okulu matematik eğitiminin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 44-54.
- Dees, S.C. (2002). Making a casefor student uniforms. *Illinois school board journal*. July/August. Retrieved August 22, 2013, from <http://www.iasb.com/files/j2070804.htm>
- Ergin, O. (1977). *Türk maarif tarihi* (V. 1-5). İstanbul: Eser Publishing.
- Gedik, H.Ü. (2007). *Japon ve Türk eğitim sistemlerinin karşılaştırılması*. Retrieved March 18, 2013, from <http://www.acilveilkyardim.com/egitim/japonveturkegitimsistemi.htm>
- Gentile, E. & Imberman, S. (2011). *Dressed for success? The effect of school uniforms on student achievement and behavior*. National Bureau of Economic Research 1050 Massachusetts AvenueCambridge, MA02138Working Paper 17337. Retrieved December 11, 2013, from <http://www.nber.org/papers/w17337>
- Gök, F.(1999). *75. yılda eğitim*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Publishing.
- Hargreaves-Mawdsley, W. N. (1963). *A history of academical dress in Europe until the end of the eighteenth century*. Oxford: Clarendon Press.
- Hughes, E. (2006). *Effects of mandated school uniforms on student attendance, discipline referrals, and classroom environment*. (In D. L. Brunsma, Ed.) *Uniforms In Public Schools: A Decade Of Research And Debate* (pp.51-77). Lanham, MD: Rowman& Littlefield Education.
- Kıran, H. (2001). İlköğretimde öğrenci kıyafetine ilişkin tutumlar. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(5), 79-84.
- King Keith A. (1998). Should school uniforms be mandated in elementary school. *Journal of School Health*. 68(1),32-38.
- MoNE (1981). "Date 22.07.1981, No:8/3349, Milli Eğitim Bakanlığı ile diğer bakanlıklara bağlı okullardaki görevlilerle öğrencilerin kılık kıyafetlerine ilişkin yönetmelik", *Ankara: Resmi Gazete*, (07.12.1981/17537)
- MoNE (1989). "Date 17.08.1989, No:14861, İlköğretim Genel Müdürlüğü Genelgesi"
- MoNE (1990). "Date 09.02.1990, No:4165, İlköğretim Genel Müdürlüğü Genelgesi"

- MoNE (2009). 'Date: 29.06.2009, *Okul kıyafetlerini değerlendirme çalıştay*' Retrieved August 20, 2013, from <http://www.meb.gov.tr/haberler/haberayrinti.asp>
- MoNE (2012). 'Date 22.11.2012, No:28480, Milli Eğitim Bakanlığı ile diğer bakanlıklara bağlı okullardaki görevlilerle öğrencilerin kılık kıyafetlerine ilişkin yönetmelik', *Ankara: Resmi Gazete*, (22.11.2012/28480) (Değişik fıkra:25/07/2013 tarihli ve 28718 sayılı R. G.)
- MoNE DRDE (1997). *"İlk ve ortaöğretimde öğrenci kıyafetleri"* Ankara: MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi(EARGED) Başkanlığı Publishing.
- Meşeci-Giorgetti, F. & Hesapçioğlu M. (2009). Siyah önlük beyaz yakanın kökeni. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (4), 1717-1750.
- NAESP (National Association of Elementary School Principals) (1998). *Principals report on extent and impact of uniform trend: Benefits to educational environment deemed significant*. Retrieved November 15, 2013, from <http://www.naesp.org/comm/prss31998.htm>
- Ortaylı İ, (1987). *İmparatorluğun en uzun yüzyılı*. İstanbul: Hil Publishing.
- Pate, S. S. (2006). *The influence of a mandatory school uniform policy in a rural and an urban school district*. (In D. L. Brunsma, Ed.). *Uniforms in public schools: A decade of research and debate* (pp. 3–11). Lanham, MD: Rowman & Littlefield Education.
- Robers, S., Zhang, J., Truman, J. & Snyder, T.D. (2012). *Indicators of school crime and safety: 2011* (Nces 2012-002/Ncj 236021). Washington, DC: National Center for Education Statistics, U.S. Department of Education, and Bureau of Justice Statistics, Office of Justice Programs, U.S.Department of Justice. Retrieved February 14, 2014, from <http://bjs.ojp.usdoj.gov/content/pub/pdf/iscs11.pdf>
- Tucker, W. H. (1999). *How student uniforms impact teacher perceptions of climate in urban public middle schools*. Unpublished doctorate dissertation. University of Minnesota.
- UK Department for Education. (2012). *School uniform guidance*. Retrieved November 12, 2013, from <http://education.gov.uk/schools/leadership/schoolethos/b0014144/schooluniform>
- US Department of Education. (1996). *Manual on school uniforms*. Retrieved June 15, 2013, from <http://www2.ed.gov/updates/uniforms.html>
- Wade, K. K. & Standford, M. E.(2003). Public school uniforms: Effect on perceptions of gang presence, school climate, and student self-perceptions. *Education and Urban Society*, 35 (4), 399-420.
- Yavuz, M. (2013). *Okul kıy(afet)i: Farklı ülkelerden uygulamalar ve ülkemiz için öneriler*. Retrieved December 25, 2013, from <http://www.kamudanhaber.com/okul-kiy-afet-i-farkli-ulkelerdenuygulamalar-ve-ulkemiz-icin-oneriler-makale,1773.html>
- Yeung, R. (2008). *Are school uniforms a good fit? Results from the ECLS-K and NELS*. Retrieved June 25, 2013, from <http://student.maxwell.syr.edu/ryyeung/research.htm>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7th ed.), Ankara: Seçkin Publishing.